

ลักษณะเฉพาะของนายหน้าในธุรกิจประกันภัย

ในการศึกษาวิจัยปัญหากฎหมายเกี่ยวกับนายหน้าในธุรกิจประกันภัยนั้น สิ่งที่เราควรจะพิจารณาในเบื้องต้นก็คือ สัญญาประกันภัยที่นายหน้าชี้ช่องหรือจัดการนั้น มีความหมายและลักษณะสำคัญอย่างไร มีใครเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัยบ้าง ความสำคัญของนายหน้าต่อธุรกิจประกันภัยมีอย่างไร และนายหน้าในธุรกิจประกันภัยแตกต่างกับนายหน้าทั่วไปหรือไม่ อย่างไร

ในบทนี้ จึงจะกล่าวถึงลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัย ผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจประกันภัย ความสำคัญของนายหน้าในธุรกิจประกันภัย และเปรียบเทียบนายหน้าประกันภัยกับนายหน้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนเปรียบเทียบนายหน้าประกันภัยกับตัวแทนประกันภัยอีกด้วย

ลักษณะสำคัญของสัญญาประกันภัย

การประกันภัยนั้น เป็นกิจการที่มีความประสงค์ในการเฉลี่ยความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับบุคคลหนึ่งบุคคลใดไปยังบุคคลจำนวนมาก ซึ่งอยู่ในภาวะที่อาจจะเกิดภัยได้ การประกันภัยมิได้เป็นการประกันมิให้ภัยเกิดขึ้น แต่การประกันภัยเป็นการให้คำมั่นสัญญาว่า ถ้าเกิดความเสียหายขึ้น ผู้ที่เอาประกันภัยจะไม่ต้องรับเคราะห์แต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้โดยบริษัทผู้รับประกันภัยจะเป็นคนกลางดำเนินการรวบรวมเงินทุนที่เรียกว่า เบี้ยประกันภัย จากผู้ที่อยู่ในภาวะที่อาจจะเกิดภัยได้ ซึ่งเรียกว่า ผู้เอาประกันภัย เพื่อนำไปจ่ายค่าชดเชยให้กับผู้เอาประกันภัยรายที่ประสบความเสียหายอันเกิดขึ้นจากภัยนั้น ตามสัญญาที่ตกลงไว้

ฉะนั้น ภัยที่สามารถนำมาทำประกันภัยนั้น จึงต้องเป็นภัยที่แท้จริง มีความสำคัญเพียงพอ ต้นทุนในการประกันภัยจะต้องไม่สูงหรือต่ำเกินไปจนไม่สามารถดำเนินการได้ และภัยประเภทเดียวกันต้องมีจำนวนมากพอ

1. ความหมาย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 ให้คำนิยามของสัญญาประกันภัย ว่า "สัญญาประกันภัย คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งไว้ในการชดเชยความเสียหายหรือมีเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญาขึ้น และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่ง

ตกลงจะส่งเงิน ซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย "

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าสัญญาประกันภัยมีลักษณะดังต่อไปนี้

- ก. เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญาสองฝ่ายด้วยกัน
- ข. เป็นสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ และอีกฝ่ายหนึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยตอบแทน ซึ่งอาจชำระเป็นงวดๆ หรือชำระเป็นก้อนก็ได้
- ค. เงื่อนไขของการใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือการชำระเงินนั้น คือ มีวินาศภัยเกิดขึ้น¹หรือเกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคตตามที่ระบุไว้ในสัญญาขึ้น ซึ่งเงื่อนไขนี้เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่

2. บทบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย

2.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญา เนื่องจากสัญญาประกันภัยเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่ง จึงต้องนำหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสัญญามาใช้กับสัญญาประกันภัยด้วย ได้แก่

2.1.1 หลักนิติกรรมสัญญา คู่กรณีในสัญญาประกันภัยต้องเป็นบุคคลตามกฎหมาย ต้องมีความสามารถในการทำนิติกรรม ไม่ถูกจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ เพราะเป็นผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ สัญญาประกันภัยต้องมีวัตถุประสงค์ที่ไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือไม่เป็นการพันวิสัย หรือไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนการแสดงเจตนาเพื่อทำสัญญาประกันภัยนั้นได้กระทำโดยสมบูรณ์มิใช่เกิดจากกลฉ้อฉล ข่มขู่ สาคัญผิด² เช่น ผู้เอาประกันภัยได้ยื่นคำขอเอาประกันชีวิตกับตัวแทนประกันชีวิตของบริษัทผู้รับประกันชีวิตไว้แล้ว แต่ตัวแทนประกันชีวิตนำไปให้บริษัทภายหลังที่ผู้เอาประกันชีวิตได้เสียชีวิตแล้ว แต่บริษัทผู้รับประกันชีวิตสำคัญผิด คิดว่าผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ จึงสนองรับการทำสัญญาประกันชีวิต และออกกรมธรรม์ประกันชีวิตให้ ศาลฎีกาพิพากษาว่า สัญญาประกันชีวิตฉบับดังกล่าวตกเป็นโมฆะด้วยเหตุสำคัญผิด³

¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 869 บัญญัติว่า " อันคำว่า "วินาศภัย" ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอาความเสียหายอย่างใด ๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ "

² ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2529), หน้า 91.

³ ศาลฎีกาพิพากษาที่ 532/2500

นอกจากนั้น การก่อให้เกิดสัญญาประกันภัย กระทำได้โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายแสดงเจตนาเป็นคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกัน สัญญาประกันภัยก็เกิดขึ้นทันที⁴ แต่ถ้าหากว่า คำเสนอคำสนองไม่ถูกต้องตรงกัน เช่น คำสนองมาถึงช่วงเวลา หรือมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด มีข้อแก้ไขอย่างอื่น ต้องถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ด้วยในตัว และจะเกิดเป็นสัญญาขึ้นต่อเมื่อมีการตอบตกลงสนองรับคำเสนอที่เกิดขึ้นใหม่นี้ หากไม่สนองรับ สัญญาก็ไม่เกิด⁵

2.1.2 หลักสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก คู่สัญญาประกันภัยอาจตกลงให้บุคคลอื่นซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์จากสัญญาประกันภัยก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 วรรคสอง โดยผู้รับประโยชน์ไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย ถ้าในสัญญาประกันภัยระบุตัวบุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับประโยชน์กับบริษัทผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัย จึงต้องนำหลักทั่วไปเรื่องสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374-376 มาบังคับใช้⁶

2.2 หลักทั่วไปของกฎหมายประกันภัย นอกจากสัญญาประกันภัยทุกประเภทจะเป็นเอกเทศสัญญา ลักษณะหนึ่งอันจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 แล้ว สัญญาประกันภัยยังจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักการประกันภัย (Principle of insurance) และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันภัยอันเป็นสากล (Practice of insurance) อีกด้วย ทั้งนี้เพราะนอกจากจะขึ้นอยู่กับกฎหมายแล้ว สัญญาประกันภัยยังต้องใช้กฎเกณฑ์อันปฏิบัติกันเป็นสากลมาบังคับในกรณีที่ไม่ปรากฏกฎหมายบัญญัติไว้ หรือบัญญัติไว้แต่ไม่ชัดเจน⁷ ดังนี้

2.2.1 หลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ (Principle of Insurable Interest) เหตุที่กฎหมายต้องกำหนดหลักส่วนได้เสียอันอาจเอาประกันภัยได้ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 เพราะสัญญาประกันภัยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาผลร้ายหรือชดเชยความเสียหาย

⁴ ศาสตราจารย์ภาที่ 1564/2525

⁵ ศาสตราจารย์ภาที่ 2598/2520

⁶ จิตติ ดิงศ์พิสัย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 109-111.

⁷ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิทยาการจัดการ, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักการประกันภัย หน่วยที่ 1-8, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532), หน้า 124.

วทันแก่ผู้เอาประกันภัย ถ้าหากผู้เอาประกันภัยไม่ได้มีส่วนได้เสียก็เท่ากับไม่มีความเดือดร้อน หรือไม่ได้ รับความเสียหายอันเกิดจากภัยเมื่อนำภัยนั้นมาประกันภัยไว้ ก็จะทำให้วัตถุประสงค์ประสงค์ของสัญญาที่กลายเป็น การพนันในเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย⁸ การกำหนดค่าให้ผู้เอาประกันภัย ต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัย หมายความว่า ผู้เอาประกันภัยต้องมีความสัมพันธ์กับทรัพย์สิน ที่เอาประกันภัยไว้ หรือมีความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้ที่เอาประกันภัยไว้ ถ้ามีวินาศภัยหรือเหตุการณ์ อย่างไม่อย่างใดเกิดขึ้น จะมีผลกระทบกระเทือนมาถึงผู้เอาประกันภัยได้⁹

หากผู้เอาประกันภัยไม่มีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยไว้ แม้จะถือ ว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้วก็ตาม แต่สัญญานั้นก็ไม่มีผลผูกพันผู้สัญญาต่ออย่างใด กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยจะเรียก เบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยไม่ได้ และผู้เอาประกันภัยจะเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือเงินจำนวนหนึ่ง ในกรณีที่เกิดวินาศภัย หรือมีเหตุการณ์อย่างไม่อย่างใดตามที่ระบุไว้ในสัญญาเกิดขึ้น จากผู้รับประกันภัย ไม่ได้เช่นกัน¹⁰

2.2.2 หลักความสุจริตต่อกันอย่างปึง (Principle of Utmost Good Faith) เหตุที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ความสุจริตอย่างปึง บังคับให้ผู้สัญญาฝ่ายผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ ต้องเปิดเผยข้อความจริง หรือไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ เนื่องจากผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นผู้สัญญาฝ่าย หนึ่งไม่ได้รู้เรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับความเสี่ยงภัย ขณะที่ผู้เสนอขอเอาประกันซึ่งเป็นผู้สัญญา อีกฝ่ายหนึ่งรู้ข้อมูลบางอย่างอันเป็น เรื่องสำคัญที่ผู้รับประกันภัยใช้ในการตัดสินใจว่าจะรับเสี่ยงภัยแทนหรือ ไม่ ซึ่งข้อมูลนี้ผู้อื่นไม่มีทางรู้ได้เลยนอกจากตัวผู้เอาประกันภัยเอง¹¹

กฎหมายจึงกำหนดไว้ในเวลาทำสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัย และ หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง หรือไม่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ ซึ่งหาก ผู้รับประกันทราบแล้ว จะเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันสูงขึ้น หรืออาจจะไม่ยอมทำ สัญญาประกันภัยด้วยเลย หากผู้เอาประกันภัยและหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าว จะมีผล ทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865

⁸ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 51.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

¹⁰ จิตติ ดึงสมบัติ, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 33.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

ในกรณีของการประกันชีวิต หากมีการตกลงอายุเคลือบเงินไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยกำหนดจำนวนเบี้ยประกันภัยไว้ต่ำแล้ว บริษัทผู้รับประกันภัยมีสิทธิลดจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ลงตามส่วน แต่ถ้าบริษัทผู้รับประกันภัยสามารถพิสูจน์ว่า อายุที่ถูกต้องนั้นอยู่นอกจากข้อตกลงตามทางคำปกตินแล้ว สัญญาประกันภัยนั้นย่อมตกเป็นโมฆียะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 893

2.2.3 หลักการชดเชยค่าเสียหาย (Principle of Indemnity) เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการประกันภัยเป็นการชดเชยค่าเสียหาย ดังนั้น ผู้เอาประกันหรือผู้รับประกันภัยจึงมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพียงเท่าที่ได้รับความเสียหายจริงเท่านั้น¹² ถึงแม้ว่าจะได้เอาประกันภัยไว้เป็นจำนวนเงินมากกว่า และแม้จะทาสัญญาประกันภัยไว้หลายรายในทรัพย์สินอันเดียวกันก็ตาม ก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877 ยกเว้นการประกันชีวิตรวมทั้งการสูญเสียอวัยวะหรือร่างกายซึ่งได้มีกำหนดจำนวนเงินเอาประกันภัยไว้เท่าใด ก็สามารถเรียกได้เพิ่มจำนวนเสมอไป ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตและร่างกายหากมีความเสียหายเกิดขึ้นก็ไม่อาจประมาณเป็นเงินได้ และการประกันชีวิตมิใช่สัญญาชดเชยค่าเสียหาย (Not Contract of Indemnity) หากแต่เป็นสัญญาประเภทกำหนดวงเงินไว้แน่นอน (Valued Contract)¹³

การเฉลี่ยการชดเชย (Contribution) กรณีที่ทาสัญญาประกันภัยไว้หลายบริษัทเพื่อความวินาศภัยอันเดียวกันในวันเดียวกัน กฎหมายถือว่าทาสัญญาพร้อมกันก็ให้เฉลี่ยการชดเชยไปในระหว่างบริษัทตามส่วนที่รับประกันภัยไว้ แต่ถ้าหากทาวีหลายบริษัทแต่คนละวัน ถือว่าทาสัญญาสืบเนื่องกัน บริษัทแรกต้องจ่ายก่อน ถ้ายังไม่คุ้มจำนวนวินาศภัยจึงจะเรียกจากบริษัทในลำดับถัดไปในส่วนที่ยังขาดอยู่จนกว่าจะคุ้มจำนวนวินาศภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 870

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยได้เอาประกันภัยไว้เกินราคาทรัพย์สิน (Over Insurance) ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัยไม่มีสิทธิได้รับเงินชดเชยเกินกว่าค่าเสียหาย แต่ถ้าเอาประกันภัยไว้ต่ำกว่าราคาแท้จริงของทรัพย์สิน (Under - Insurance) หลักประกันภัยถือว่าการเอาประกันภัยไม่เต็มราคา เท่ากับผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รับประกันภัยด้วยตนเอง ในส่วนที่ไม่ได้เอาประกันภัยไว้ ดังนั้นเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น ผู้เอาประกันภัยจึงต้องมีส่วนเฉลี่ยรับผิดชอบใน

¹² สิทธิโชค ศรีเจริญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย," ใน เอกสารทางวิชาการ ชุดที่ 4 ของสมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-29, (กรุงเทพฯ : ประชุมทองการพิมพ์, 2529), หน้า 104-105.

¹³ คาสพิพากษาฎีกาที่ 64/2516

ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย เรียกว่า Average - Clause แต่ทั้งนี้ต้องระบุความรับผิดชอบ เช่นว่านั้นในสัญญาประกันภัยไว้ด้วย มิฉะนั้นแล้วตามหลักกฎหมายผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้เต็มจำนวนที่เอาประกันภัยได้ตามสัญญาประกันภัย¹⁴

2.2.4 หลักของเหตุอันใกล้ชิด (Principle of Proximate cause) โดยหลักของการประกันภัย ความเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจะชดเชยให้จะต้องเป็นผลโดยตรง (Direct Consequence) ที่เกิดจากภัยที่ระบุไว้ในสัญญา แต่ในกรณีที่ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรง หากแต่เป็นเหตุอันใกล้ชิด (Proximate cause)¹⁵ ก็น่าที่จะเรียกร้องค่าเสียหายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 877(2)¹⁶

2.2.5 หลักการรับช่วงสิทธิ (Principle of Subrogation) สามารถแบ่งออกได้สองประการ คือ หลักการรับช่วงสิทธิในค่าเสียหายที่ผู้รับประกันภัยจ่ายไป กับการรับช่วงสิทธิในซากทรัพย์

หลักการรับช่วงสิทธิในค่าเสียหายที่ผู้รับประกันภัยได้จ่ายไปนี้ ใช้สำหรับกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ ถ้าผู้รับประกันภัยได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนไปเป็นจำนวนเท่าใด ผู้รับประกันภัยก็ย่อมได้รับช่วงสิทธิเรียกร้องเงินที่ได้จ่ายไปจากบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 880 ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายไม่ประสงค์ให้บุคคลภายนอกผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องพ้นความรับผิดชอบ และเพื่อป้องกันการหลอกลวงของผู้เอาประกันภัย โดยได้รับการชดเชยค่าเสียหายทั้งจากบุคคลภายนอก และผู้รับประกันภัยทั้งสองครั้งจากความเสียหายเพียงครั้งเดียว อันเป็นการขัดกับหลักประกันภัยในฐานะที่เป็นสัญญาชดเชยค่าเสียหาย¹⁷

หลักการรับช่วงสิทธิในซากทรัพย์ (Salvage) ใช้สำหรับในกรณีที่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ถูกทำลายเสียหาย แต่ยังมีซากทรัพย์ซึ่งมีค่าพอที่จะคำนวณเป็นเงินได้ เหลืออยู่

¹⁴ จิตติ ดิงสมักทีย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 99.

¹⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 202-203.

¹⁶ สิทธิโชค ศรีเจริญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย," ใน เอกสารทางวิชาการชุดที่ 4 ของสมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-29, หน้า 115-116.

¹⁷ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 184-185.

ตามหลักการประกันภัย เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายเต็มมูลค่าของทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้แล้ว ย่อมหมดสิทธิในซากทรัพย์สิน เพราะถ้าให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ยังมีสิทธิในซากทรัพย์สิน ก็เท่ากับผู้เอาประกันภัยได้รับการชดเชยมากกว่าที่ได้รับค่าเสียหายจริง หรือได้กำไร อันเป็นการขัดกับหลักการประกันภัยในฐานะที่เป็นสัญญาชดเชยค่าเสียหาย¹⁸ ซึ่งกฎหมายก็มิได้บัญญัติรองรับสิทธิตามหลักการรับช่วงสิทธิในซากทรัพย์สินไว้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เมื่อเกิดอุบัติเหตุพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในซากทรัพย์สิน ศาลฎีกาก็ยอมรับหลักการเช่นว่านี้ด้วย¹⁹

2.3 พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 แม้พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับจะบัญญัติขึ้นเพื่อ "ควบคุม" บริษัทผู้รับประกันภัย ให้ดำเนินการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยเป็นหลักใหญ่ และมีผลเป็นการยกเลิกบทบาทนิติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 ว่าด้วยประกันภัย ก็ตาม²⁰ แต่บทบัญญัติบางประการในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับก็อาจมีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาประกันภัยได้²¹ อาทิ เช่น กรณีผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้รับประกันภัยในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการรับประกันวินาศภัย หรือการรับประกันชีวิต จะต้องได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรี หากผู้รับประกันภัยซึ่งไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี ให้ประกอบการกิจการประกอบการธุรกิจประกันภัยไปทำสัญญาประกันภัยกับผู้เอาประกันภัย สัญญาจะตกเป็นโมฆะก็ต่อเมื่อผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นผู้สัญญาได้ทราบถึงการไม่ได้รับอนุญาตนั้น²²

3. ลักษณะพิเศษของสัญญาประกันภัย

สัญญาประกันภัยทุกประเภท นอกจากจะเป็นเอกเทศสัญญาลักษณะหนึ่งแล้ว สัญญาประกันภัยยังมีลักษณะพิเศษอีก²³ คือ

3.1 เป็นสัญญาต่างตอบแทน ผู้สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยเป็นลูกหนี้ในอันที่ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่ง หากวินาศภัย

18 เรื่องเดียวกัน, หน้า 196.

19 คำพิพากษาฎีกาที่ 358/2499 และคำพิพากษาฎีกาที่ 596/2507

20 ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 19.

21 จิตติ ดิงสมภีร์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 77.

22 คำพิพากษาฎีกาที่ 58/2482 และคำพิพากษาฎีกาที่ 4211-4212/2528

23 ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 40-50.

หรือเกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ระบุในสัญญาเกิดขึ้น และในขณะที่เดียวกันก็เป็นเจ้าหนี้ในอันที่จะได้รับเบี้ยประกันภัย ส่วนผู้เอาประกันภัยก็เป็นลูกหนี้ในการชำระเบี้ยประกันภัย แต่เป็นเจ้าหนี้ในอันที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือเงินจำนวนหนึ่ง หากมีวินาศภัย หรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ระบุไว้ในสัญญาเกิดขึ้น

3.2 เป็นสัญญาที่มีผลบังคับไม่แน่นอน (Aleatory Contract) ด้านผู้เอาประกันภัย เมื่อได้ชำระเบี้ยประกันภัยไปแล้วก็ไม่แน่ว่าการเสียเงินเป็นเบี้ยประกันภัย จะได้ผลตอบแทนตามที่หวังไว้หรือไม่ กล่าวคือ ถ้าไม่มีวินาศภัยหรือเหตุอย่างอื่นตามที่ตกลงไว้ โอกาสที่ผู้เอาประกันภัยจะได้ค่าสินไหมทดแทนก็หมดไป สำหรับในด้านผู้รับประกันภัยก็เช่นเดียวกัน เมื่อได้รับชำระเบี้ยประกันภัยแล้วก็ไม่แน่ว่าเบี้ยประกันภัยที่ได้รับนั้นจะนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มภาคภูมิหรือไม่ กล่าวคือ หากมีวินาศภัยหรือเหตุอย่างอื่นตามที่ตกลงไว้ในสัญญาประกันภัยเกิดขึ้น ผู้รับประกันภัยจะต้องเสียค่าสินไหมทดแทน ด้วยเหตุนี้ผลบังคับของสัญญาประกันภัยจึงไม่แน่นอน ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายบางท่าน เรียกว่า สัญญาเสี่ยงโชคหรือเสี่ยงภัย²⁴

3.3 เป็นสัญญาที่ต้องการความซื่อสัตย์อย่างยิ่ง (Contract of the most good faith or Contract uberrimae fidei) ตามหลักทั่วไป บุคคลจะทำสัญญาหรือใช้สิทธิต่าง ๆ จะต้องกระทำโดยสุจริต แต่สัญญาแต่ละฝ่ายก็ไม่มีหน้าที่จะต้องเปิดเผยถึงข้อได้เปรียบเสียเปรียบให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ เพราะถือว่าเป็นสิทธิของแต่ละฝ่ายที่จะต้องครองในการตกลงให้เกิดผลดีที่สุดแก่ฝ่ายตน²⁵ แต่ในสัญญาประกันภัยนั้น ต้องการความซื่อสัตย์สูงขึ้นไปอีก โดยเพียงแต่หนึ่งเสียไม่เปิดเผยความจริง ซึ่งอาจทำให้ผู้รับประกันภัยเรียกเบี้ยประกันภัยสูงขึ้นหรือยกข้อบกพร่องมาสัญญา หรือเพียงแต่แถลงข้อความอันเป็นเท็จ ก็ทำให้สัญญาประกันภัยตกเป็นโมฆียะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865

3.4 เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ กฎหมายมิได้บังคับสัญญาประกันภัยจะต้องทำตามแบบอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้นสัญญาประกันภัยจึงเป็นสัญญาที่เกิดขึ้นด้วยการแสดงเจตนาของผู้สัญญาถูกต้องตรงกัน สัญญาก็เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ แม้จะมีได้ทำเป็นหนังสือ²⁶ กฎหมายเพียงแต่กำหนดว่าถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้น เป็นสำคัญแล้ว จะฟ้องร้องให้ศาลบังคับคดีให้ฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบตามสัญญาไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง

²⁴ จิตติ ดึงศภิกขีย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 18.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

²⁶ ศาลีความฎีกาที่ 1564/2525

และพาณิชย์ มาตรการ 867 วรรคแรก

3.5 เป็นสัญญาที่ทางราชการควบคุม แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมิได้บังคับให้สัญญาประกันภัยต้องทำตามแบบ แต่กับบัญญัติให้ผู้รับประกันภัยมีหน้าที่ต้องส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งมีความถูกต้องตามสัญญาให้แก่ผู้เอาประกันภัยด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรการ 867 วรรคสอง และกรมธรรม์ประกันภัยก็คิ เอกสารประกอบหรือแนบท้ายกรมธรรม์ประกันภัยก็คิ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนประกันวินาศภัย ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 มาตรา 21 หรือนายทะเบียนประกันชีวิต ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 มาตรา 23 เสียก่อน แล้วแต่กรณี

ผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจประกันภัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2510 ได้บัญญัติถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาประกันภัย ทั้งที่เป็นคู่สัญญาโดยตรง และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัญญาโดยตรงแต่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัย ได้แก่

1. ผู้รับประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้นหรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคต ดังได้ระบุไว้ในสัญญาประกันภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรการ 862 วรรคสอง โดยผู้รับประกันภัยจะต้องประกอบธุรกิจในรูปแบบของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และโดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรี รวมทั้งเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับอีกด้วย เช่น ต้องดำรงไว้ซึ่งเงินกองทุน ต้องวางหลักทรัพย์ประกันไว้กับนายทะเบียนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ต้องจัดสรรเบี้ยประกันภัยไว้เป็นเงินสำรองประกันภัย เป็นต้น นอกจากนี้แล้วในการดำเนินงานต่างๆ จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับด้วย เช่น การลงทุน อัตรากำไรเบี้ยประกันภัยข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย เป็นต้น²⁷

2. ผู้เอาประกันภัย หมายถึง คู่สัญญาฝ่ายที่ตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยเป็นการตอบแทนการที่ผู้รับประกันภัยตกลงเข้ารับเลี้ยงภัยให้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรการ 862 วรรคสาม แต่

²⁷ จาร์ส เขมะจารุ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะประกันภัย, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดยงพลเทรดดิ้ง, 2530), หน้า 19-20.

กรณีที่ฝ่ายที่ตกลงจะส่งเบี้ยประกันตามสัญญา อาจให้บุคคลอื่นชำระเบี้ยประกันภัยแทนตนก็ได้ เพียงแต่ การชำระเบี้ยประกันภัยแทน ถือไม่ได้ว่าผู้ชำระเป็นผู้เอาประกันภัย²⁸ นอกจากนั้น ผู้เอาประกันภัยจะต้อง เป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่จะเอาประกันภัยนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863

3. ผู้รับประโยชน์ หมายถึง บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนค่าให้ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 วรรคสี่ ซึ่งความจริงแล้วผู้รับประโยชน์มิใช่คู่สัญญาโดยตรง ในสัญญาประกันภัย เพียงแต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาประกันภัย โดยผู้เอาประกันภัยกำหนดให้เป็นผู้รับ ค่าสินไหมทดแทน หรือรับเงินที่ผู้รับประกันภัยจะค่าให้เท่านั้น

กฎหมายมิได้บังคับว่า ผู้รับประโยชน์จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้เอาประกันภัย หรือวัตถุประสงค์ที่เอาประกันภัยแต่อย่างใด ผู้เอาประกันภัยอาจจะบุคคลใด²⁹ หรือจะระบุตัวเองให้เป็นผู้รับประโยชน์ ก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 วรรคท้าย

4. คนกลางประกันภัย บุคคลที่มีคู่สัญญาประกันภัยโดยตรง แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับฐานะ คนกลางประกันภัย อาจแยกได้ 3 ประเภทคือ ตัวแทน (Agent) นายหน้า (Broker) และผู้สำรวจ และประเมินราคาวินาศภัย (Surveyor and Adjustor)

ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 ตัวแทนประกันภัย หมายความว่า ผู้ซึ่งบริษัทมอบหมายให้ทำการชักชวนให้บุคคลทำสัญญาประกันภัยกับบริษัท ผู้รับประกันภัย ส่วนนายหน้าประกันภัย หมายความว่า ผู้ซึ่งชี้ช่องหรือจัดการให้บุคคลทำสัญญาประกันภัย กับบริษัทผู้รับประกันภัย โดยหวังบาเหน็จเนื่องจากการนั้น

ผู้สำรวจและประเมินราคาวินาศภัย ในการประกันวินาศภัยเมื่อเกิดวินาศภัยขึ้น จำเป็น ต้องมีการสำรวจราคาวินาศภัย เพื่อชดเชยค่าสินไหมทดแทน ซึ่งทางฝ่ายผู้เอาประกันภัยย่อมต้องการค่าสูง เพื่อจะได้ รับการชดเชยมาก แต่ทางด้านบริษัทผู้รับประกันภัยย่อมต้องการค่าต่ำ เพื่อจะได้ชดเชยให้น้อยลง จึงจำเป็นต้องมีคนกลาง ซึ่งมีความชำนาญและมีประสบการณ์ในด้านสำรวจและประเมินราคาความเสียหาย ทว่าการ สำรวจและประเมินราคาความเสียหาย เพื่อประกอบการพิจารณาชดเชยค่าสินไหมทดแทนต่อไป ซึ่งก็คือ ผู้สำรวจและประเมินราคาวินาศภัย อย่างไรก็ตาม ในขณะนี้ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับผู้สำรวจและ

²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 2664/2517

²⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2447/2516

ประเมินราคาวินาศภัยไว้แต่อย่างใด³⁰

5. กรมการประกันภัย บุคคลที่มีข้อสัญญาประกันภัยโดยตรง แต่เข้ามาเกี่ยวข้องกับฐานะผู้ควบคุมการประกอบธุรกิจประกันภัยตามกฎหมาย มีหน้าที่ดูแลรักษาสิทธิประโยชน์ของ ผู้เอาประกันภัย ส่งเสริมการพัฒนากิจการประกันภัยให้เจริญก้าวหน้ามั่นคง และเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยการควบคุมกำกับดูแลการและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัทประกันภัย และตัวแทนนายหน้าประกันภัย ทว่าการตรวจสอบการดำเนินการ ดินทรัพย์ เงินสำรองและค่าใช้จ่ายของบริษัทเพื่อสร้างความมั่นคงทางฐานะการเงิน และเพื่อให้การดำเนินงานของบริษัทอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย แนวทางที่กำหนด และเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล³¹

ความสำคัญของนายหน้าในธุรกิจประกันภัย

ในการทำสัญญาซื้อขายทั่วไป ผู้ซื้อและผู้ขายมักตกลงทำสัญญากันเอง โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายมิให้สินค้ามีราคาสูง แต่ในกรณีของสัญญาประกันภัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยคนกลางประกันภัย แม้ว่าจะทำให้ต้นทุนของการประกันภัยสูงขึ้นก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจาก สัญญาประกันภัยประกอบด้วยเงื่อนไข หลักระเบียบในการคุ้มครองหรือไม่คุ้มครอง ภัยที่ให้ความคุ้มครอง และข้อยกเว้นที่ไม่ให้ความคุ้มครอง รวมทั้งอัตราเบี้ยประกันภัยที่มีความแตกต่างกันไป ความคุ้มครองตามที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัยจึงมีหลายชนิด หลายแบบ แม้ว่าจะเป็นการประกันภัยประเภทเดียวกัน³² หรือบริษัทเดียวกันก็ตาม เช่น การประกันวินาศภัย แบ่งออกได้หลายประเภท คือ การประกันอัคคีภัย การประกันภัยรถยนต์ การประกันภัยทางทะเลและขนส่ง และการประกันภัยเบ็ดเตล็ด หรือ กรมธรรม์ประกันชีวิตของบริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด ประกอบด้วย กรมธรรม์ประกันภัยแบบ ประชานิยม, คุ้มครองธุรกิจ, ก้าวหน้า, เงินทุนสะสม, เฉพาะกาล, สะสมทรัพย์ครบกำหนดอายุ, สะสมปันผล, ก้าวใหม่, เงินทุนเยาวชน, ตลอดชีพสูงอายุ, สะสมทรัพย์ผู้สูงอายุ และสินสมบูรณ์ หรือเงื่อนไข

³⁰ อานวย สุภาเวทย์, "คนกลางประกันภัย," วารสารสำนักงานประกันภัย 6 (มกราคม - มีนาคม 2524) : 43, 46.

³¹ สนิท วรปัญญา, "เส้นทางการพัฒนาการประกันภัยในไทย อดีตและปัจจุบันของธุรกิจประกันความเสียหาย," จุฬาลงกรณ์วารสาร 2/3 (กรกฎาคม-กันยายน, ตุลาคม-ธันวาคม 2533) : 67.

³² ทศนีย์ นันทิตกุล, "บทบาทของบริษัคนายหน้าประกันที่มีต่ออุตสาหกรรมประกันภัย," วารสารสำนักงานประกันภัย 13 (เมษายน-มิถุนายน 2531) : 26.

ในการคุ้มครองการประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคล กรมธรรม์ประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัยให้คำจำกัดความว่า "หมายถึง การตัดตั้งแต่ข้อมือ" บางบริษัทให้คำจำกัดความว่า "หมายถึง การตัดตั้งแต่ข้อมือหรือสูญเสียสมรรถภาพในการใช้งานของอวัยวะนั้นโดยสิ้นเชิง" เห็นได้ว่า ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยของบริษัทที่สองมีความคุ้มครองที่สูงกว่าบริษัทแรก เพราะถ้าเกิดอุบัติเหตุไม่ถึงกับต้องตัดข้อมือแต่มีอวัยวะใช้งานไม่ได้ตลอดไป บริษัทแรกจะไม่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่บริษัทหลังต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้³³ เป็นต้น

นอกจากนั้น ด้อยค่าและภาษาที่ใช้ในกรมธรรม์ประกันภัยมีลักษณะเป็นศัพท์เทคนิคที่ใช้เฉพาะในกิจการประกันภัย³⁴ และสัญญาประกันภัยจะมีหลักเกณฑ์พื้นฐานตามกฎหมายที่ผู้เอาประกันภัยต้องมีความรู้ความเข้าใจเพื่อความถูกต้องของสัญญาประกันภัย³⁵ เช่น หลักส่วนได้เสีย หลักความสุจริตต่อกันอย่างยิ่ง หลักการชดเชยค่าเสียหาย หลักของเหตุอันใกล้ชิด หลักการรับช่วงสิทธิ เป็นต้น ซึ่งหากผู้เอาประกันภัยไม่มีความรู้ความเข้าใจแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหาในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาได้ เช่น โจทก์ครอบครองสิทธิของผู้อื่นในฐานะผู้อาศัย โจทก์ไม่มีส่วนได้เสียจะเอาประกันภัยนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเมื่อไฟไหม้ตึก มีแต่สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เครื่องตกแต่งของโจทก์ที่เอาประกันภัยไว้³⁶ หรือสัญญาประกันภัยที่โจทก์อ้างมีข้อความระบุถึงผู้รับประกันภัย ผู้เอาประกันภัย และรถยนต์ที่เอาประกันภัยไว้เท่านั้น ไม่มีลายมือชื่อผู้รับประกันภัยแต่อย่างใด โจทก์จึงอาศัยเอกสารดังกล่าวฟ้องร้องบังคับคดีเอาจากผู้รับประกันภัยไม่ได้³⁷ หรือโจทก์เอาประกันภัยค่าทดแทนสำหรับลูกจ้างของโจทก์ในระดัผู้จัดการร้านสาขาทั้งหมด ตามกรมธรรม์ประกันภัยระบุว่า เบี้ยประกันภัยจะคิดตามเงินค่าแรงและเงินเดือนตลอดจนรายได้อื่นๆ ที่โจทก์จ่ายให้แก่ลูกจ้างในระยะเวลาประกันภัย โจทก์แจ้งให้จำเลยทราบแต่เพียงว่าในปี พ.ศ.2511 ผู้จัดการร้านสาขาต่างๆ ทั้งหมดของโจทก์ มีรายได้ คือ เงินเดือนรวม 1,393,245.-บาท ความจริงผู้จัดการร้านสาขาของโจทก์ทั้งหมดมีรายได้ในปี พ.ศ. 2511 ทั้งเงินเดือนและค่าจ้างอื่นซึ่งโจทก์จ่ายให้ รวมทั้งสิ้น 15,194,056.78 บาท โจทก์แจ้งจำนวนเงินรายได้ของผู้จัดการร้านสาขาผิดไปถึง 10 เท่าตัว เป็นผล

³³ เรื่องเดียวกัน. หน้า 24.

³⁴ อานวย สุภเวทย์, "คนกลางประกันภัย," หน้า 41-42.

³⁵ ทศน์ชัย บัณฑิตกุล, "บทบาทของบริษัทนายหน้าประกันที่มีต่ออุตสาหกรรมประกันภัย,"

หน้า 25-26.

³⁶ ศาลพิพากษาฎีกาที่ 1742/2520

³⁷ ศาลพิพากษาฎีกาที่ 60/2523

ให้จำเลยไม่อาจเรียกเบี้ยประกันภัย ซึ่งตนมีสิทธิเรียกร้องตามกรมธรรม์ประกันภัยถึง 200,000.-บาท ถือได้ว่าโจทก์ไม่เปิดเผยข้อความจริงที่ควรต้องแจ้งให้จำเลยผู้รับประกันภัยทราบ สัตตญาประกันภัยจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 เมื่อจำเลยบอกล้างแล้ว สัตตญาย่อมตกเป็นโมฆะ³⁸ เป็นต้น

ดังนั้น การทำสัตตญาประกันภัยจึงเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน จำต้องพิจารณากันอย่างถี่ถ้วน ประการแรก ต้องมีการพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องเอาประกันภัยว่ามีประเภทใด เช่น การประกันภัยทรัพย์สิน การประกันภัยบุคคล การประกันภัยอุบัติเหตุ การประกันภัยโรคภัยไข้เจ็บ และการประกันชีวิต เป็นต้น ประการที่สอง เมื่อทราบความต้องการและความจำเป็นแล้วก็ต้องพิจารณาว่าการประกันภัยประเภทต่างๆ ควรจะจัดประกันภัยอย่างไร มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เหมาะสมกับธุรกิจของลูกค้าผู้เอาประกันภัย และความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัย ประการที่สาม เรื่องที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ ควรจะเอาประกันภัยไว้กับบริษัทผู้รับประกันภัยไว้กับบริษัทผู้รับประกันภัยใด ซึ่งมีอยู่มากมายหลายบริษัท บางบริษัทสามารถรับประกันภัยได้ทุกประเภท แต่บางบริษัทสามารถรับประกันภัยได้เฉพาะบางประเภทเท่านั้น บริษัทใดมีความมั่นคงและมีความชำนาญที่ควรจะทำสัตตญาประกันภัยด้วย และประการสุดท้าย เมื่อเอาประกันภัยไว้แล้ว หากเกิดเหตุการณ์อันพึงจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแล้ว จะต้องมีการอย่างไร และจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามที่หวังไว้ได้หรือไม่³⁹ การกิจเหล่านี้ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เกี่ยวกับการประกันภัย เป็นผู้ชี้ช่องหรือจัดการให้ เพื่อให้ได้รับกรมธรรม์ประกันภัยที่ดี คือ มีความคุ้มครองสูง มีเงื่อนไขน้อย และเบี้ยประกันภัยไม่แพง (Broad coverages, Less restrictions and Competitive premium)⁴⁰ บุคคลนั้นได้แก่นายหน้าประกันภัย

เนื่องจากการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัย มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป หากนายหน้าประกันภัยดำเนินงานไม่ดี ไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพียงพอแล้ว อาจเป็นเหตุให้ประชาชนผู้เอาประกันภัย ผู้รับประกันภัยตามกรมธรรม์ประกันภัยได้รับความเดือดร้อน และก่อให้เกิดความเสียหายต่อธุรกิจประกันภัยทั้งระบบได้⁴¹ รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมการประกอบวิชาชีพ

³⁸ ศาลแพ่งอาญาฎีกาที่ 2995/2517

³⁹ สมาคมนายหน้าประกันภัย, "บทบาทของอาชีพนายหน้าประกันภัย," ใน สำนักงานประกันภัยที่ระลึกวันครบรอบ 3 ปี ในการยกฐานะขึ้นเป็นกรม (24 มีนาคม 2525) : 127.

⁴⁰ ทศนัฎชัย บัณฑิตกุล, "บทบาทของบริษัทนายหน้าประกันที่มีต่ออุตสาหกรรมประกันภัย," หน้า 24.

⁴¹ ประชาชาติธุรกิจ (31 สิงหาคม - 2 กันยายน 2532) : 1,4.

นายหน้าประกันภัย เพื่อให้นายหน้าประกันภัยดำเนินงานไปด้วยดี มีคุณภาพ สามารถให้บริการประชาชน ผู้เอาประกันภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถชี้ช่องหรือจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยที่เหมาะสม มีการคุ้มครองที่ครบถ้วน และด้วยอัตราเบี้ยประกันภัยที่เหมาะสม ตลอดจน ประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยด้วยความรับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ และมีจรรยาบรรณ โดยในการควบคุมการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัย รัฐจะกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยจะต้องได้รับการจดทะเบียนหรือได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน และผู้ที่มีสิทธิขอจดทะเบียนหรือขอรับใบอนุญาตได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป

บทบาทของนายหน้าประกันภัยดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อธุรกิจประกันภัย ดังต่อไปนี้

1. บทบาททางการตลาดต่อบริษัทผู้รับประกันภัย การทำสัญญาประกันภัยเป็นการซื้อขาย ความคุ้มครองตามที่ปรากฏในกรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่มีตัวตน และไม่มีมูลค่าเป็นการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์โดยตรง ภัยต่างๆ ที่เสี่ยงอยู่ ก็ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นกับใครเมื่อใด จึงเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะให้ผู้ซื้อไปติดต่อขอซื้อสินค้าที่ไม่มีตัวตนดังกล่าวถึงสถานที่ของผู้ขายเอง จาก รายงานนายกสมาคมนายหน้าประกัน ประจําปี 2532 - 2533 รายงานว่า นายหน้าประกันภัยที่เป็นสมาชิกของสมาคม 30 บริษัท จากจำนวนนายหน้าประกันภัยที่ได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนทั้งสิ้น 150 บริษัท นายหน้าประกันภัยที่สังกัดสมาคมได้ส่วนแบ่งของการตลาดไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของเบี้ยประกันภัยรับ⁴² หรือประมาณ 4,800 ล้านบาท จากเบี้ยประกันภัยรวมทั้งระบบ 12,000 ล้านบาท⁴³ และนายอุดม รัมมณี ในฐานะนายกสมาคมนายหน้าประกันภัย ให้สัมภาษณ์ว่า สิ้นปี 2533 บริษัทนายหน้าประกันวินาศภัยจะมีเบี้ยประกันภัยประมาณ 9,000.- ล้านบาท หรือเท่ากับ 60 เปอร์เซ็นต์ของเบี้ยประกันภัยรวมทั้งระบบคาดว่าจะมีเบี้ยประกันภัยรวมทั้งสิ้น 15,000.- ล้านบาท⁴⁴

2. บทบาททางการบริการลูกค้าผู้เอาประกันภัย นายหน้าประกันภัยมีหน้าที่เพียงชี้ช่องหรือจัดการให้มีการทำสัญญาประกันภัยเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันภัยแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่าการให้บริการภายหลังการทำสัญญาประกันภัย เช่น การส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย การเก็บเงิน

⁴² สมาคมนายหน้าประกัน, การประชุมใหญ่ ประจําปี 2532 - 2533 (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนายหน้าประกัน, 2533), หน้า 1.

⁴³ ฐานเศรษฐกิจ (15 - 21 มกราคม 2533) : 5.

⁴⁴ ฐานเศรษฐกิจ (15- 21 ตุลาคม 2533) : 5.

เบี้ยประกันภัย คำนวณในการเปลี่ยนแปลงกรมธรรม์ประกันภัยเมื่อมีภัยเปลี่ยนแปลงไป การเตือนให้
 ชำระเบี้ยประกันภัย การเจรจาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เป็นต้น เป็นหน้าที่ของนายหน้าประกันภัยที่
 ควรปฏิบัติ เพราะนายหน้าประกันภัยเปรียบเสมือนที่ปรึกษาในด้านการประกันภัยของผู้เอาประกันภัย ซึ่ง
 ในการประกอบธุรกิจนายหน้าประกันภัยในต่างประเทศ จะเรียกนายหน้าประกันภัยว่า "Risk Management"⁴⁵
 หรือมีคำกล่าวที่ว่า "บริษัทนายหน้าประกันภัย คือ เจ้าหน้าที่คนหนึ่งของท่านเพียงแต่เราไม่ได้เงินเดือน
 จากท่านเท่านั้นเอง" (We are on your staff but not on your payroll)⁴⁶

3. บทบาทต่อภาพพจน์ของธุรกิจประกันภัย นายหน้าประกันภัยเป็นผู้ติดต่อกลัษิตกับประชาชน
 ภาพพจน์ของธุรกิจประกันภัย และความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อธุรกิจประกันภัยจึงขึ้นอยู่กับการ
 ปฏิบัติหน้าที่ของนายหน้าประกันภัยเป็นสำคัญ⁴⁷ หากนายหน้าประกันภัยมุ่งแต่ผลประโยชน์เงินค่าจ้างหรือ
 ค่าบำเหน็จแต่อย่างเดียว โดยไม่อธิบายหรือชี้แจงให้ผู้เอาประกันภัยเข้าใจขอบเขตความรับผิดชอบของ
 บริษัทผู้รับประกันภัย หรือข้อผูกพันของผู้เอาประกันภัยมีเหตุปฏิเสธความรับผิดชอบในการชดเชยค่าสินไหมทดแทน⁴⁸
 อาจทำให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยตามกรมธรรม์ประกันภัย ตลอดจนประชาชนเข้าใจผิดในบริษัท
 ผู้รับประกันภัย อันทำให้ภาพพจน์ของธุรกิจประกันภัยโดยรวมเสียหายได้

4. บทบาทต่อการพัฒนากรมธรรม์ประกันภัยและธุรกิจประกันภัย ภัยต่างๆ ที่มนุษย์ต้องมีความ
 เสี่ยงอยู่นั้น แต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน บางบุคคลมีความเสี่ยงภัยทางด้านอัคคีภัย โจรกรรม สุขภาพ
 แต่บางบุคคลมีความเสี่ยงภัยเฉพาะชีวิต และสุขภาพ ฉะนั้นความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยของ
 บริษัทผู้รับประกันภัยที่มีอยู่ จึงไม่สามารถให้ความคุ้มครองอย่างเหมาะสมกับบุคคลทุกคน หรือภัยบาง
 ประเภทบริษัทผู้รับประกันภัยไม่ให้ความคุ้มครองไว้ เนื่องจากบริษัทผู้รับประกันภัยไม่ต้องการลงทุนในกิจการ
 ที่มีความเสี่ยงภัยสูงเกินไป นายหน้าประกันภัยจึงมีบทบาทและหน้าที่ในการนำเสนอความต้องการคุ้มครอง
 ของลูกค้าผู้เอาประกันภัยที่เหมาะสม หรือที่ต้องการให้แก่บริษัทผู้รับประกันภัยเพื่อพิจารณารับคุ้มครองโดย
 ออกกรมธรรม์ประกันภัยประเภทใหม่ๆ หรือพัฒนากรมธรรม์ประกันภัยแบบเดิมให้มีคุณภาพมากขึ้น

⁴⁵ สมภาคนายหน้าประกันภัย, "บทบาทของอาชีพนายหน้าประกันภัย," หน้า 128.

⁴⁶ ทิศนชัย บัณฑิตกุล, "บทบาทของบริษัทนายหน้าประกันที่มีต่ออุตสาหกรรมประกันภัย,"
 : 27.

⁴⁷ คมคาย รุสรานนท์, "บทบาทของตัวแทนนายหน้าที่มีต่อธุรกิจประกันภัย," วารสารสำนักงาน
 ประกันภัย 11 (มกราคม-มีนาคม 2529) : 23.

⁴⁸ เปรมศักดิ์ คล้ายสังข์, "ปัญหาของธุรกิจประกันภัยในประเทศไทยในปัจจุบัน," วารสารสำนัก
 งานประกันภัย 9 (มกราคม - มีนาคม 2527) : 51.

5. บทบาทในการลดภาระและค่าใช้จ่ายของรัฐบาล เมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ ตามกรมธรรม์ประกันภัยไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนตามกรมธรรม์ประกันภัย ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ ตามกรมธรรม์ประกันภัยจะดำเนินคดีทางศาล หรือร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่กรมการประกันภัย เพื่อให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความให้แก่คู่กรณีตามหลักการประกันภัย แต่ถ้าหากมีการ ใช้บริการของนายหน้าประกันภัยในการทำสัญญาประกันภัยแล้ว นายหน้าประกันภัยจะร่วมมือกับลูกค้า ผู้เอาประกันภัยในการเจรจาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยภาษาเดียวกันกับบริษัทผู้รับประกันภัย ซึ่งจะทำให้ข้อโต้แย้งมีน้อยลงหรือไม่เลย อันเนื่องมาจากกรมธรรม์ประกันภัยที่มีคุณภาพ⁴⁹ อีกทั้งนายหน้าประกันภัยเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันภัยเป็นอย่างดี จะทำให้มีการ เรียกร้องได้อย่างถูกต้อง ทำให้บริษัทผู้รับประกันภัยยากที่จะปฏิเสธได้⁵⁰

เปรียบเทียบตัวแทนประกันภัยกับนายหน้าประกันภัย

ตัวแทนประกันภัย และนายหน้าประกันภัย ต่างก็มีฐานะเป็นคนกลางประกันภัย เช่นเดียวกัน แต่ตัวแทนประกันภัยและนายหน้าประกันภัยมีข้อแตกต่างกันดังนี้⁵¹

1. ลักษณะการทำงาน นายหน้าประกันภัยมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่อยู่ในการควบคุมบังคับบัญชาของบริษัทผู้รับประกันภัยใด ๆ กล่าวคือ นายหน้าประกันภัยมีสิทธิที่จะชี้ช่องหรือจัดการ ให้บุคคลทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยใดก็ได้ แต่ตัวแทนประกันภัย เป็นบุคคลผู้ได้รับมอบหมาย ให้ทำการแทนบริษัทผู้รับประกันภัย ซึ่งเป็นตัวการในการชักชวนบุคคลให้ทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยที่ตนสังกัดอยู่เท่านั้น และการทำงานของตัวแทนประกันภัยจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของบริษัทผู้รับประกันภัยที่ตนสังกัดอยู่⁵²

⁴⁹ ทศนชัย บัณฑิตกุล, "บทบาทของบริษัทนายหน้าประกันที่มีต่ออุตสาหกรรมประกันภัย," : 28-29.

⁵⁰ "สัมภาษณ์ คุณสมศักดิ์ อรุณรัตน์ นักธุรกิจนายหน้าประกันภัย," ใน คู่มือทำเนียบธุรกิจประกันภัย ปี 83 - 84 , (กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 2526), หน้า 65.

⁵¹ สิทธิโชค ศรีเจริญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย," ใน เอกสารทางวิชาการ ชุดที่ 4 ของสมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-29, หน้า 157-161.

⁵² อำนวย สุขเวทย์, "ธุรกิจผู้ขายประกัน," วารสารสำนักงานประกันภัย 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2521) : 2.

2. ค่าใช้จ่ายในการทำงาน เนื่องจากลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัย เป็นการ ทำเพื่อหวังบาเหน็จ ซึ่งได้จากการซื้อหรือจัดการให้บุคคลเข้าทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัย นายหน้าประกันภัยจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเอง ส่วนลักษณะการทำงานของตัวแทนประกันภัย เป็นการ กระทำแทนบริษัทผู้รับประกันภัยซึ่งเป็นตัวการค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จึงต้องเป็นของตัวการทั้งสิ้น ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 816

3. ลักษณะของใบอนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยไม่ต้องระบุว่า เป็นนายหน้า ประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัย แต่ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นตัวแทนประกันภัยต้องระบุว่า เป็นตัวแทนของ บริษัทผู้รับประกันภัยใด หากเป็นตัวแทนประกันภัยหลายบริษัทต้องมีหนังสือยินยอมของบริษัทผู้รับประกันภัย ที่ตนเป็นตัวแทนประกันภัยอยู่แล้ว นายทะเบียนจึงจะออกใบอนุญาตให้ เป็นตัวแทนประกันภัยของบริษัท ผู้รับประกันภัยนั้นได้

4. ประเภทของบุคคล นายหน้าประกันภัยอาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลก็ได้ แต่ ตัวแทนประกันภัยต้อง เป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น

5. ความเป็นอิสระ นายหน้าประกันภัยต้องไม่เป็นกรรมการผู้จัดการ พนักงาน หรือลูกจ้าง ของบริษัทผู้รับประกันภัยใด ส่วนตัวแทนประกันภัยจะมีตำแหน่งใดในบริษัทผู้รับประกันภัยก็ได้

6. อำนาจกระทำการแทนบริษัทผู้รับประกันภัย นายหน้าประกันภัยไม่มีสิทธิรับเบี้ยประกันภัย และหรือทำสัญญาประกันภัยในนามของบริษัทผู้รับประกันภัยได้ แต่ตัวแทนประกันภัยสามารถทำได้เมื่อได้ รับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากบริษัทผู้รับประกันภัยตามแบบที่อธิบดีกำหนด

7. เงื่อนไขบังคับตามกฎหมาย นายหน้าประกันภัยต้องมีสำนักงานตามที่ระบุไว้ในคำขอรับ ใบอนุญาต และต้องจัดทำสมุดทะเบียนและสมุดบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจของนายหน้าประกันภัยตามแบบและ รายการที่นายทะเบียนกำหนด แต่ตัวแทนประกันภัยเป็นตัวแทนของบริษัทผู้รับประกันภัย จึงไม่ต้องมี สำนักงาน และจัดทำสมุดทะเบียนและสมุดบัญชีแต่อย่างใด

เปรียบเทียบนายหน้าประกันภัยกับนายหน้าทั่วไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1. ความเป็นมาของกฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัย

ในการประกอบธุรกิจประกันภัยของบริษัทผู้รับประกันภัยนั้น เป็นธุรกิจที่มีกิจการกว้างขวาง ต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนในการประกอบการสูง และยังเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก รัฐจึง จำเป็นต้องเข้ามาควบคุมสอดส่องให้บริษัทผู้รับประกันภัย ดำเนินกิจการไปด้วยดี มีฐานะการเงินมั่นคง

สามารถให้ความช่วยเหลือ หรือจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้ตามจำนวนที่ตกลงไว้ และมีการปฏิบัติต่อผู้เอาประกันภัยด้วยความเป็นธรรม มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นเหตุให้ประชาชนผู้เอาประกันภัยต้องเดือดร้อน และเป็นผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจส่วนรวม

พระราชบัญญัติคุ้มครองกิจการค้าขายอันกระทบกระเทือนถึงความปลอดภัยหรือผาสูกแห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471 ได้กำหนดให้การประกันภัยเป็นกิจการที่กระทบถึงความปลอดภัยหรือความผาสูก โดยบัญญัติห้ามมิให้บุคคลใดประกอบกิจการประกันภัยในกรุงสยาม เว้นแต่จะได้อปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะแห่งการนั้น

แต่ปรากฏว่าเงื่อนไขการคุ้มครองกิจการประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสูกแห่งสาธารณชน พุทธศักราช 2471 ยังไม่รัดกุมเพียงพอ เป็นเหตุให้บริษัทประกันภัยมีฐานะการเงินไม่มั่นคง ทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียเปรียบ และไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากกรณีของบริษัท นครหลวงประกันชีวิต จำกัด ซึ่งถูกกระทรวงเศรษฐการสั่งถอนใบอนุญาตเมื่อปี พ.ศ.2507 และต่อมาศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ปรากฏว่ามีเจ้าหนี้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ถึง 8,590 ราย เป็นจำนวนหนี้ถึง 75 ล้านบาทเศษ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเจ้าหนี้ตามกรมธรรม์ประกันชีวิต⁵³ อันเป็นเหตุให้ประชาชนผู้เอาประกันภัยได้รับความเสียหาย และยังส่งผลกระทบต่อธุรกิจประกันภัยและเศรษฐกิจโดยส่วนรวมอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อให้บริษัทดำเนินงานไปด้วยดี มีหลักฐานการเงินมั่นคง และมีการปฏิบัติต่อผู้เอาประกันภัยด้วยความเป็นธรรม เพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2510⁵⁴

แต่อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับก็มิได้บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมการประกอบธุรกิจของบริษัทผู้รับประกันภัยเท่านั้น แต่ยังได้บัญญัติควบคุมการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยด้วย โดยกำหนดไว้ในหมวด 5 ของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

2. ความหมาย

นายหน้าประกันภัย คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ชี้ช่อง หรือจัดการให้บุคคลเข้าทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัย โดยผู้เป็นนายหน้าประกันภัยมิได้มีฐานะคู่สัญญาในสัญญาประกันภัยเลย แต่เป็นสะพานทอดหรือเครื่องมือเพื่อติดต่อระหว่างผู้เอาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัย โดยมุ่งหวังคำบำเพ็ญ

⁵³ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 13-14.

⁵⁴ ราชกิจจานุเบกษา 84 (14 เมษายน 2510)

อันเนื่องมาจากการเป็นศูนย์กลางติดต่อประสานงานให้เท่านั้น ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับนายหน้าทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 845

แต่อย่างไรก็ตาม นายหน้าทั่วไปไม่มีสิทธิที่จะซื้อหรือจัดการให้บุคคลสองฝ่ายได้เข้าทำสัญญากันได้เกือบทุกประเภท รวมทั้งสัญญาประกันภัยด้วย* แต่ถ้าสำหรับนายหน้าประกันภัยนั้น กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่ามีสิทธิซื้อหรือจัดการทำสัญญาประกันภัยเท่านั้น

นอกจากนั้น นายหน้าทั่วไปสามารถที่จะซื้อหรือจัดการให้บุคคลใดเข้าทำสัญญาก็ได้ แต่นายหน้าประกันภัย จะต้องซื้อหรือจัดการให้ผู้เอาประกันภัยเข้าทำสัญญากับบริษัทผู้รับประกันภัยที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยหรือธุรกิจประกันชีวิต ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 เว้นแต่เป็นการทำสัญญาประกันภัยกับผู้รับประกันภัยในต่างประเทศ

3. ลักษณะการทำงาน

หน้าที่ของนายหน้าประกันภัยตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ การซื้อหรือจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัย แต่กฎหมายมิได้ให้คำจำกัดความของการซื้อหรือจัดการไว้ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของ "ซื้อ" ว่า "นำเอาของมาให้ ส่วน "จัดการ" ว่า "สั่งงาน, ควบคุมงาน, ดำเนินงาน"⁵⁵ ดังนั้น หน้าที่การซื้อหรือนำจะหมายถึง การแนะนำหาช่องทางให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยจนสำเร็จ ส่วนหน้าที่การจัดการ น่าจะหมายถึง การกระทำใด ๆ อันเหมาะสมและจำเป็นเพื่อให้การสัญญาประกันภัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งรวมถึงการเข้าเจรจาดำเนินเรื่อง หรือซื้อคุ้มครองต่าง ๆ และการตกลงจำนวนเบี้ยประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยด้วย⁵⁶

* สัญญาประกันภัยที่เกิดจากการซื้อหรือจัดการ จากนายหน้าซึ่งไม่ได้รับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยจากนายทะเบียน สัญญาประกันภัยก็มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่นายหน้าผู้กระทำการดังกล่าวอาจต้องรับผิดชอบทางอาญา ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2510 มาตรา 77 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2510 มาตรา 86

⁵⁵ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรทัศน, 2525) : 269, 220.

⁵⁶ สิทธิโชค ศรีเจริญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย," ใน เอกสารทางวิชาการ ชุดที่ 4 ของสมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-29, หน้า 158.

แต่ในทางปฏิบัตินายหน้าประกันภัยมีหน้าที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ นายหน้าประกันภัยจะพาหน้าที่บริหารความเสี่ยงภัยของลูกค้าผู้เอาประกันภัย ด้วยการรวบรวมภัยต่าง ๆ ที่ลูกค้าผู้เอาประกันภัยต้องเสี่ยง เช่น ลูกค้าผู้เอาประกันภัยประกอบธุรกิจโรงงานอุตสาหกรรม ภัยที่ต้องเสี่ยงคือ อัคคีภัย คมนาคมประเภสบุद्धิเหตุ ทรัพย์สินถูกโจรกรรม เป็นต้น แล้วนายหน้าประกันภัยจะพิจารณาถึงภัยต่าง ๆ ว่า มีภัยอะไรบ้างที่ต้องทำสัญญาประกันภัยไว้ โดยพิจารณาจากกำลังความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัย ประกอบกับการตัดสินใจของลูกค้าผู้เอาประกันภัย หากความสามารถในการชำระเบี้ยประกันภัยมีไม่เพียงพอกับภัยที่ต้องเสี่ยงทั้งหมด นายหน้าประกันภัยต้องแนะนำว่าควรจะทำสัญญาประกันภัยคุ้มครองภัยอะไรบ้างที่มีความเสี่ยงภัยและความเสียหายสูงก่อน และเมื่อลูกค้าผู้เอาประกันภัยตกลงใจที่จะทำสัญญาประกันภัยแล้ว นายหน้าประกันภัยจะทำการสำรวจบริษัทผู้รับประกันภัยที่มีอยู่มากมายหลายบริษัทว่ามีบริษัทผู้รับประกันภัยใดบ้างที่มีความมั่นคง มีความชำนาญสำหรับภัยที่ลูกค้าผู้เอาประกันภัยประสงค์จะได้รับความคุ้มครอง และผู้บริหารของบริษัทผู้รับประกันภัยนั้นเป็นใคร มีการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนที่รวดเร็วและถูกต้องยุติธรรมหรือไม่ และเมื่อพบบริษัทผู้รับประกันภัยที่เหมาะสมแล้ว นายหน้าประกันภัยจะติดต่อและจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยได้ทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยนั้นต่อไป⁵⁷ โดยนายหน้าประกันภัยจะช่วยเหลือและแนะนำการจัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับการทำสัญญาประกันภัยให้กับลูกค้าผู้เอาประกันภัย และบริษัทผู้รับประกันภัยให้ถูกต้องตามกฎหมาย⁵⁸

นอกจากนั้น นายหน้าประกันภัยยังมีหน้าที่บริการลูกค้าผู้เอาประกันภัยตลอดไป จนกว่าลูกค้าผู้เอาประกันภัยจะบอกเลิกสัญญาแต่งตั้งนายหน้าประกันภัย เช่น การรับชำระเบี้ยประกันภัย การส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัย การจัดเก็บกรมธรรม์ประกันภัย การต่ออายุกรมธรรม์ประกันภัย การปรับปรุงกรมธรรม์ประกันภัย ตลอดจนการร่วมมือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทผู้รับประกันภัยให้ได้รับอย่างถูกต้องและยุติธรรม เมื่อมีภัยเกิดขึ้นตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เป็นต้น⁵⁹ นอกจากนี้ นายหน้าประกันภัยยังมีหน้าที่นอกเหนือหรือเกินเลยไปจากหน้าที่ที่ต้องบริการลูกค้าผู้เอาประกันภัยเกี่ยวกับ

⁵⁷ บทสัมภาษณ์ ๗ คู่สมศักดิ์ ชุรงค์พันธุ์ ท่านนายกสมาคมนายหน้าประกัน, "ใน คู่มือธุรกิจประกันภัยในประเทศไทย 1986-1987, (กรุงเทพฯ : The Career Limited, 2530). หน้า 300.

⁵⁸ น.เชร, "LLOYD'S," วารสารสำนักงานประกันภัย 4 (กรกฎาคม-กันยายน 2523) : 25.

⁵⁹ สมาคมนายหน้าประกันภัย, "บทบาทของอาชีพนายหน้าประกันภัย," ใน สำนักงานประกันภัยที่ระลึกวันครบรอบ 3 ปี ในการยกฐานะขึ้นเป็นกรม , หน้า 128.

การทำสัญญาประกันภัยอีกด้วย⁶⁰

จากลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปลักษณะสำคัญ และหน้าที่ของนายหน้าประกันภัยพอสังเขปได้ ดังนี้⁶¹

1) นายหน้าประกันภัยต้องดำเนินธุรกิจอย่างเป็นเอกเทศและอิสระ ไม่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของบริษัทผู้รับประกันภัยไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้นายหน้าประกันภัยสามารถทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแนะนำการบริหารความเสี่ยงภัยต่าง ๆ ที่ลูกค้าผู้เอาประกันภัยต้องเผชิญอยู่ ด้วยความรู้ความสามารถ และความชำนาญอย่างแท้จริง และเป็นประโยชน์ต่อลูกค้าผู้เอาประกันภัยมากที่สุด และนายหน้าประกันภัยต้องแนะนำและจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยที่มั่นคงและมีความชำนาญ โดยไม่ผูกพันอยู่กับบริษัทผู้รับประกันภัยบริษัทหนึ่งบริษัทใดโดยเฉพาะ

2) นายหน้าประกันภัยต้องมีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการประกันภัยเป็นอย่างดี สามารถให้คำแนะนำและจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยได้รับกรมธรรม์ประกันภัยที่ดี และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านประกันภัยแทนลูกค้าผู้เอาประกันภัยได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนต้องมีความรู้เกี่ยวกับการตลาดประกันภัย รายละเอียดของกรมธรรม์ประกันภัย คณะกรรมการบริหารบริษัทผู้รับประกันภัย ฐานะทางการเงิน วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันภัย ความชำนาญของบริษัทผู้รับประกันภัยแต่ละบริษัท และมีความรอบรู้เกี่ยวกับกฎหมายประกันภัย เพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือลูกค้าผู้เอาประกันภัยให้ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

3) นายหน้าประกันภัยมีหน้าที่ดูแลรักษาผลประโยชน์ และบริการลูกค้าผู้เอาประกันภัยอย่างเป็นธรรม และต้องประกอบวิชาชีพด้วยความรับผิดชอบ ความเป็นกลางที่ และมีจรรยาบรรณต่อลูกค้าผู้เอาประกันภัย บริษัทผู้รับประกันภัย ธุรกิจประกันภัย และสังคมส่วนรวม

4) นายหน้าประกันภัยมีหน้าที่ในการศึกษาอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้พร้อมที่จะบริการที่ดีและทันต่อความเจริญก้าวหน้าของธุรกิจประกันภัยตลอดเวลา

⁶⁰ "สัมภาษณ์ อุดม วัฒนชัย เลขาธิการสมาคมนายหน้าประกัน," ใน คู่มือทำเนียบธุรกิจประกันภัย ปี 83-84 (กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2526), หน้า 74.

⁶¹ สมศักดิ์ ชุรงค์พันธ์, "ท่านแน่ใจหรือไม่ที่ท่านต้องการจะพบหรือรู้จักกับนายหน้าประกันภัย," วารสารสำนักงานประกันภัย 14 (มกราคม-มีนาคม 2532) : 37-38.

นอกจากนั้น นายหน้าประกันภัยได้มีการรวมตัวกันก่อตั้งสมาคมนายหน้าประกันเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2512⁶² เพื่อเป็นศูนย์รวมของผู้ประกอบธุรกิจนายหน้าประกันภัย และสมาคมนายหน้าประกันได้กำหนดแนวทางปฏิบัติอันเป็นมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างสมาชิก เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ค้นคว้าและแนะนำความรู้ทางวิชาการที่เกิดขึ้นใหม่มาให้แก่สมาชิก และเป็นปากเสียงของผู้ประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัย⁶³

หน้าที่ของนายหน้าทั่วไป คือ การชี้ช่องหรือจัดการให้บุคคลทำสัญญากับบุคคลอื่น โดยหน้าที่ของนายหน้าทั่วไปสิ้นสุดลง เมื่อผู้จะซื้อผู้จะขายได้พบกันและทำสัญญากัน นายหน้าไม่ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการชำระหนี้ตามสัญญาที่ได้ทำต่อกันเนื่องจากตนเองเป็นสื่อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 848

ดังนั้น ลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัยจึงมีความแตกต่างกับนายหน้าทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยนายหน้าประกันภัยมีบทบาทและหน้าที่ที่มากกว่านายหน้าทั่วไปมาก ดังที่นายอุดม รัมณีย์ เลขาธิการสมาคมนายหน้าประกัน ได้ให้ความเห็นว่า นายหน้าประกันภัยมีบทบาทและความรับผิดชอบเปรียบเทียบกับอาชีพนายหน้าอื่น ๆ ไม่ได้ นายหน้าประเภทอื่นเพียงแต่จับแพะมาชนกับแกะก็จบ แต่นายหน้าประกันภัยจับแพะมาชนกับแกะแล้วก็ต้องเลี้ยงดูไปตลอดเวลา คำว่า "เลี้ยงดู" ก็คือ บริหาร จนกว่าแพะจะตัดใจไม่ให้ให้นายหน้าประกันภัยเป็นผู้บริหารความเสี่ยงภัยอีกต่อไป⁶⁴

4. ความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพ

ก่อนที่จะพิจารณาถึงความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพได้ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือเป็นเบื้องต้นคือลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพว่ามีความหมายและลักษณะสำคัญอย่างไร ซึ่งคำว่า "ผู้ประกอบวิชาชีพ" หรือ "ผู้มีวิชาชีพ" ได้มีนัยกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้คำจำกัดความหรือความหมายไว้ ดังนี้

⁶² สมาคมนายหน้าประกัน, รายงานกิจกรรมประจำปี 2527-28 ของสมาคมนายหน้าประกัน (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนายหน้าประกัน, 2528), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁶³ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิทยาการจัดการ, เอกสารการสอนชุดวิชา หลักการประกันภัย หน่วยที่ 9-15, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533), หน้า 675.

⁶⁴ "สัมภาษณ์ อุดม รัมณีย์ เลขาธิการสมาคมนายหน้าประกัน," ใน คู่มือทำเนียบธุรกิจประกันภัย ปี 83 - 84 , หน้า 74.

"การทำงานอันเป็นวิชาชีพ" หมายความว่า งานที่ต้องใช้ความรู้พิเศษทางวิชาการในส่วนของความคิด ไม่ใช่ในทางกำลังกาย มีผลเป็นการผูกขาดทำได้แต่บุคคลผู้มีคุณสมบัติอันศึกษาอบรมโดยเหมาะสม⁶⁵ เช่น การแพทย์ กฎหมาย บัญชี นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร เป็นต้น⁶⁶

"วิชาชีพ" คือ อาชีพที่ต้องมีการศึกษาระดับสูง มีการอบรมเป็นพิเศษ และมีเจตนาเพื่อรับใช้ประชาชน วิชาชีพทั้งหลายประเภทด้วยกัน เช่น กฎหมาย แพทย์ สถาปัตยกรรม วิศวกรรม เป็นต้น⁶⁷

"วิชาชีพ" ในความหมายอย่างแคบ คือ คนที่จะประกอบอาชีพนี้ได้ต้องมีความรู้และคุณสมบัติ ตลอดจนประสบการณ์พิเศษที่ผู้ประกอบอาชีพทั่ว ๆ ไปในฐานะลูกจ้าง ครู พ่อค้า ฯลฯ อาจไม่ต้องมี เช่น สถาปัตยกรรม วิศวกรรม กฎหมาย แพทย์ เป็นต้น⁶⁸

อาชีพซึ่งจะกล่าวได้ว่าเป็นการประกอบอาชีพได้ จะต้องประกอบด้วย⁶⁹

(1) ลักษณะของงาน (The nature of the work) งานอันเป็นการประกอบวิชาชีพต้องเป็นงานที่ใช้ความซากาญ ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ใช้สติปัญญามากกว่าใช้ฝีมือ และจำเป็นต้องมีระยะเวลาที่เข้าอบรมทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติก่อนที่จะสามารถปฏิบัติกิจการในงานนั้นได้

(2) ลักษณะที่เป็นจรรยาบรรณ (The moral aspect) ผู้ปฏิบัติกิจการตามวิชาชีพจะต้องกระทำการตามหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยา และมีความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องเสนอมาตรฐานขั้นสูงของการบริการในวิชาชีพนั้น อีกทั้งยังมีหน้าที่ต่อสังคมที่นอกเหนือหรือเกินเลยไปจากหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อลูกค้าและอาจเป็นปฏิปักษ์กับผลประโยชน์ของลูกค้า

⁶⁵ จิตติ ดิงศกัณีย์, "คดีของวิชาชีพทางกฎหมาย" เอกสารในการสัมมนาเรื่องจริยธรรมของนักกฎหมาย เสนอที่ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 19-20 ธันวาคม 2528. (อัครสาเนา)

⁶⁶ จิตติ ดิงศกัณีย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2523), หน้า 1722.

⁶⁷ บัญญัติ สุชีวะ, "จริยธรรมของนักกฎหมาย." เอกสารในการสัมมนาเรื่อง จริยธรรมของนักกฎหมาย เสนอที่ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 19-20 ธันวาคม 2528. (อัครสาเนา)

⁶⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, "ภาพรวมความรับผิดชอบในวิชาชีพของสถาปนิกและวิศวกรในกฎหมายฝรั่งเศสและไทย." เอกสารในการสัมมนาเรื่อง สถาปนิก-วิศวกร และความรับผิดชอบทางกฎหมาย เสนอที่ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 พฤศจิกายน 2528. (อัครสาเนา).

⁶⁹ Rupert M. Jackson and John L. Powell, Professional Negligence, (London : Sweet & Maxwell, 1987), pp. 1-2.

- (3) มีลักษณะเป็นองค์กรที่รวมตัวกันเป็นหมู่คณะ (Collective organization) เพื่อวัตถุประสงค์หรือประโยชน์ในการเสาะหาทางที่จะส่งเสริมมาตรฐานทั้งหลายของการประกอบวิชาชีพ และออกกฎเกณฑ์ในการประกอบวิชาชีพในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญของการปฏิบัติการ และศีลธรรมจรรยา
- (4) มีสถานภาพสูงในสังคม (Status) ผู้ประกอบวิชาชีพโดยส่วนมากแล้วจะมีสถานภาพสูงในสังคม

เมื่อพิจารณาลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัยแล้ว เห็นได้ว่า งานของนายหน้าประกันภัยเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาประกันภัย เป็นงานที่ต้องใช้สติปัญญาในการบริหารความเสี่ยงภัยมากกว่าใช้ฝีมือ หรือใช้ความรู้พิเศษทางวิชาการประกันภัย ในส่วนของความคิด ไม้เท้าใช้กำลังทางกายเหมือนกับอาชีพอื่น ๆ เช่น ลูกจ้าง ครู พ่อค้า เป็นต้น ก่อนที่นายหน้าประกันภัยจะปฏิบัติหน้าที่ได้จำเป็นต้องมีระยะเวลาในการอบรมทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติพอสมควร และผู้เป็นนายหน้าประกันภัยจะต้องกระทำการตามหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยาและมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า ผู้เอาประกันภัย บริษัทผู้รับประกันภัย ผู้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย ธุรกิจประกันภัย และสังคมส่วนรวม ทั้งนี้ นายหน้าประกันภัยต้องมีความเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของบริษัทผู้รับประกันภัย เพื่อให้ นายหน้าประกันภัยจะได้ปฏิบัติหน้าที่ซึ่งหรือจัดการให้ลูกค้าผู้เอาประกันภัยทำสัญญาประกันภัยกับบริษัทผู้รับประกันภัยที่เหมาะสมได้ นอกจากนี้การเป็นนายหน้าประกันภัยมีผลเป็นการผูกขาดทำได้แต่เฉพาะบุคคลผู้มีคุณสมบัติอันศึกษาอบรมโดยเหมาะสม โดยเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำการเป็นนายหน้าประกันภัยจะต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียน และผู้มีสิทธิรับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยจะต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น ลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัยจึงเป็นลักษณะการทำงานของ ผู้ประกอบวิชาชีพ (The Professional) มากกว่าการทำงานของนายหน้าทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เป็นลักษณะเป็นการประกอบอาชีพทั่วไป (Occupation)

เมื่อลักษณะการทำงานของนายหน้าประกันภัยเป็นลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพ นายหน้าประกันภัยจึงต้องปฏิบัติงานในวิชาชีพด้วยความชำนาญ และความสามารถในระดับมาตรฐานเช่นเดียวกับวิद्यชนผู้ซึ่งประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติด้วยความชำนาญเป็นพิเศษ (professional skill)⁷⁰ หากนายหน้าประกันภัยไม่สามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี และได้ระดับมาตรฐานของผู้ประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยแล้ว นายหน้าประกันภัยต้องรับผิดชอบตามวิชาชีพ (professional liability)

⁷⁰ ศีลีนารถ เกียรติกิจวาฬโกล, "ความรับผิดชอบละเมิดของผู้ประกอบวิชาชีพ," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532, หน้า 18.

ในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับลูกค้าผู้เอาประกันภัยอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น⁷¹

อนึ่ง เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2510 แล้วเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดค่าให้อำนาจแก่นายทะเบียนในการพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยได้ในกรณีที่นายหน้าประกันภัยกระทำความผิดหน้าที่จนเกิดหรืออาจทำให้เกิดความเสียหาย แต่กฎหมายไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนายหน้าประกันภัยในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพที่จะต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย อีกทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 16 ว่าด้วยนายหน้า ก็มิได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไรเช่นกัน ฉะนั้น หากผู้ได้รับความเสียหายดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากนายหน้าประกันภัยให้ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพปฏิบัติหน้าที่จนเกิดความเสียหายแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 134 ห้ามมิให้ศาลปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี

ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหลักกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพทั่วไปแล้วเห็นได้ว่า หากผู้ประกอบการวิชาชีพกระทำความผิดหน้าที่แล้วเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นผู้ประกอบการวิชาชีพจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420⁷² ดังนั้น ในกรณีของนายหน้าประกันภัยซึ่งมีลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพ จึงต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เช่นเดียวกัน เนื่องด้วยเหตุผลตามปกติธรรมดาที่ว่า "เรื่องที่เหตุผลเดียวกัน ต้องใช้บทบัญญัติเดียวกัน" (Ubi eadem ratio idem jus esse debet)⁷³ โดยการใช้การเทียบเคียงบทบัญญัติที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสาม

5. การควบคุม

การประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัย จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2510 แต่การประกอบอาชีพนายหน้าทั่วไป

⁷¹

สิทธิโชค ศรีเจริญ, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย," ใน เอกสารทางวิชาการ ชุดที่ 4 ของสมาคมประกันวินาศภัย ประจำปี 2528-29, หน้า 158.

⁷²

ศิษินาถ เกียรติกิงวาฬโกล, "ความรับผิดทางละเมิดของผู้ประกอบวิชาชีพ," หน้า 2.

⁷³

ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2525), หน้า 77.

ไม่มีกฎหมายบัญญัติควบคุมเหมือนกับนายหน้าประกันภัย ซึ่งเงื่อนไขในการควบคุมตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ มีสาระสำคัญ ดังนี้

5.1 ใบอนุญาต การกระทำการเป็นนายหน้าประกันภัยจะต้องได้รับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยจากนายทะเบียนประกันวินาศภัย หรือนายทะเบียนประกันชีวิต แล้วแต่กรณี

5.2 สำนักงาน นายหน้าประกันภัยจะต้องมีสำนักงานตามที่ระบุไว้ในคำขอรับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัย

5.3 สมุดทะเบียนและสมุดบัญชี นายหน้าประกันภัยต้องจัดทำสมุดทะเบียนและสมุดบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจของนายหน้าประกันภัย ตามแบบและรายการที่นายทะเบียนกำหนด

5.4 อัตราค่าจ้างหรือค่าบำเหน็จสำหรับนายหน้าประกันภัย กฎหมายให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ประกาศกำหนดอัตราค่าจ้างหรือค่าบำเหน็จที่บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายให้แก่นายหน้าประกันภัยได้ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศอัตราค่าจ้างหรือค่าบำเหน็จที่บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายให้กับนายหน้าประกันวินาศภัยแล้ว แต่มิได้ประกาศกำหนดอัตราค่าจ้างหรือค่าบำเหน็จที่บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายให้แก่นายหน้าประกันชีวิตแต่อย่างใด

5.5 การตรวจสอบการปฏิบัติงานของนายหน้าประกันภัย กฎหมายให้อำนาจแก่นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่ เรียกว่าให้นายหน้าประกันภัยส่งสมุดทะเบียน หรือสมุดบัญชี หรือเอกสารใด ๆ มาตรวจสอบ หรือจะเข้าไปในสำนักงานของนายหน้าประกันภัยเพื่อตรวจสอบดังกล่าวก็ได้

5.6 การเพิกถอนใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัย นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยได้เมื่อนายหน้าประกันภัยกระทำผิดเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้

5.7 บทกำหนดโทษทางอาญา กฎหมายบัญญัติบทกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการฝ่าฝืนของนายหน้าประกันภัย โดยมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินสองแสนบาท และโทษจำคุกไม่เกินสองปี แล้วแต่ความหนักเบาของการฝ่าฝืน

จากการเปรียบเทียบนายหน้าประกันภัยกับนายหน้าทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วเห็นได้ว่า ความหมายของนายหน้าประกันภัยและนายหน้าทั่วไปมีความหมายเหมือนกัน แต่นายหน้าประกันภัยมีลักษณะการทำงาน ความรับผิดชอบ และการควบคุมการประกอบวิชาชีพที่ต่างกัน โดยนายหน้าประกันภัยมีลักษณะทางานที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งมีมาตรฐานการทำงานสูงกว่านายหน้าทั่วไปที่เป็นผู้ประกอบอาชีพทั่วไป นายหน้าประกันภัยจึงต้องประกอบวิชาชีพของตนด้วยความระมัดระวัง

และด้วยความซื่อสัตย์สุจริตด้านประกันภัย หากนายหน้าประกันภัยกระทำผิดหน้าที่จนเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นแล้ว นายหน้าประกันภัยต้องมีความรับผิดชอบตามวิชาชีพ และในการประกอบวิชาชีพนายหน้าประกันภัยจะต้องได้รับใบอนุญาตเป็นนายหน้าประกันภัยจากนายทะเบียน ตามพระราชบัญญัติประกันประกันวินาศภัย พ.ศ.2510 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2510 อีกทั้งต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับด้วย แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าวก็มิได้บัญญัติให้ยกเลิกบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 16 ว่าด้วยนายหน้า และมีได้บัญญัติห้ามมิให้นายหน้าประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 16 มาบังคับใช้กับนายหน้าประกันภัย ประกอบกับความหมายของนายหน้าประกันภัยและความหมายของนายหน้าทั่วไป มีความหมายเหมือนกัน ดังนั้น นายหน้าประกันภัยจึงเป็นนายหน้าทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประเภทกิจการประกันภัย และต้องนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาบังคับใช้แก่กรณีนายหน้าประกันภัยด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย